

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор Державного закладу

«Південноукраїнський національний

педагогічний університет

імені К. Д. Ушинського

Андрій КРАСНОЖОН

2024 р.

ВИСНОВОК

Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» з дисертаційної роботи Балашенка Мирослава Івановича на тему «Емоційне здоров'я військовослужбовців та психотерапевтичні умови його покращання в отоларингології», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 Психологія

Витяг

з протоколу №ба розширеного засідання кафедри загальної та диференціальної психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» від 26 січня 2024 року

Присутні: завідувач кафедри загальної та диференціальної психології, доктор психологічних наук, професор М. Й. Казанжи; доктор психологічних наук, професор О. Я. Чебикін; доктор психологічних наук, професор О. П. Саннікова; доктор психологічних наук, професор Ю. Б. Максименко; доктор психологічних наук, професор О. В. Вдовіченко; доктор психологічних наук, професор С. В. Ситнік; доктор психологічних наук, професор А. В. Массанов; доктор психологічних наук, професор О. Ю. Булгакова; доктор психологічних наук, професор І. І. Савенкова, доктор психологічних наук, професор О. І. Санніков; кандидат психологічних наук, доцент І. В. Бринза; кандидат психологічних наук, доцент О. О. Водолазська; кандидат психологічних наук, доцент О. А. Оріщенко;

кандидат психологічних наук, доцент Ю. Г. Черножук, кандидат психологічних наук, доцент І. А. Василенко; кандидат психологічних наук, доцент Т. Ю. Ульянова; кандидат психологічних наук, доцент І. В. Мельничук; кандидат психологічних наук, доцент О. Ю. Косьянова; кандидат психологічних наук, доцент І. Г. Головська.

Порядок денний: про рекомендацію до захисту дисертації Мирослава Балашенка на тему «Емоційне здоров'я військовослужбовців та психотерапевтичні умови його покращання в отоларингології», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія. Тема дисертації затверджена вченою радою ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол від 29.10.2020 року № 3).

Виступила завідувачка кафедри загальної та диференціальної психології, доктор психологічних наук, професор Марія Йосипівна Казанжи, яка зазначила предмет обговорення на засіданні – розгляд дисертації аспіранта Мирослава Балашенка і можливість її рекомендації до захисту. Науковий керівник: доктор психологічних наук, академік НАПН України, професор Чебикін Олексій Якович.

Слухали: М. І. Балашенка, який представив своє наукове дослідження на тему «Емоційне здоров'я військовослужбовців та психотерапевтичні умови його покращання в отоларингології» за спеціальністю 053 Психологія. Робота складається з 3 розділів: перший розділ – «Теоретичні підходи до пізнання психологічних особливостей емоційного здоров'я»; другий розділ – «Програма емпіричного дослідження змін в емоційному здоров'ї військовослужбовців з отоларингологічними захворюваннями»; третій розділ – «Емпіричне дослідження змін у прояві емоційного здоров'я військовослужбовців з отоларингологічними захворюваннями».

Проведене дослідження емоційного здоров'я є достатньо актуальним, як у теоретичному, так і в суто прикладному значенні. У сучасній науці (А. Кічук; О. Чебикін та ін.) фіксуються відмінні підходи до розуміння змісту емоційного здоров'я. Як наслідок, прослідковується складність у виборі методів, орієнтованих на пізнання емоційного здоров'я. Емоційне здоров'я ототожнюється

з психічним та психоемоційним. Все це та інше ускладнює вибір специфічних ознак для пізнання саме емоційного здоров'я.

Дослідження впливу емоційного здоров'я на отоларингологічні захворювання є надзвичайно актуальним, оскільки емоції можуть впливати на імунітет та загальний стан організму. Захворювання стають більш поширеними, тому важливо розглядати їх комплексно, залучаючи не лише медичний, а й психологічний підхід. Зокрема, дослідження взаємозв'язку між емоційним здоров'ям та захворюваннями ЛОР-органів стає актуальним завдяки ряду факторів.

По-перше, існує тенденція до стресового способу життя, що може впливати на загальний стан здоров'я, зокрема на органи дихання та слуху. По-друге, психосоматичні аспекти захворювань стають предметом уваги дослідників у зв'язку з розвитком інтегративних методів лікування, які об'єднують медичний та психологічний підходи. Таким чином, вивчення психологічних аспектів захворювань ЛОР-органів набуває великої важливості для розуміння та оптимізації процесів лікування.

Мета роботи – дослідити особливості прояву емоційного здоров'я військовослужбовців та соціально-психологічні умови до його покращання. Об'єкт дослідження – військовослужбовці, які мають отоларингологічні захворювання. Предмет дослідження – особливості прояву емоційного здоров'я військовослужбовців та соціально-психологічні умови його покращання психотерапією сміхом з використанням електронних гаджетів.

Завданнями дослідження було визначено: узагальнити теоретичні підходи щодо пізнання психологічних особливостей емоційного здоров'я; побудувати концептуальну модель дослідження специфіки прояву емоційного здоров'я; розробити та апробувати методи дослідження емоційного здоров'я та вірогідних психофізіологічних і емоційних особистісних його детермінант; дослідити особливості прояву емоційного здоров'я військовослужбовців, які мають отоларингологічні захворювання залежно від рівня його прояву, специфіки локалізації хвороби та статі; побудувати та апробувати систему психокорекції сміхом для покращання емоційного здоров'я військовослужбовців в умовах

стаціонарного лікування.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження:

Вперше побудовано концептуальну модель дослідження специфіки прояву емоційного здоров'я військовослужбовців з отоларингологічними захворюваннями, яка дозволяє його оцінити на рівні: абсолютного емоційного комфорту, відчуття емоційного комфорту, відчуття відносного емоційного комфорту, відчуття відносного емоційного дискомфорту, відчуття дискомфорту стану; враховувати специфіку захворювання, його локалізацію та особистісний ресурс, а також соціальні умови лікування.

Ключовими її компонентами слугували:

- 1) методи оцінки емоційного стану, що характеризують його від позитивно комфортного до негативно дискомфортного.
- 2) специфічні відмінності прояву емоційного здоров'я на різних етапах лікування та залежно від локалізації, де ключовими ознаками були зовнішні та внутрішні дані показників, що характеризують цей процес.
- 3) побудовано та апробовано комплексну цілеспрямовану систему електронної психосоціальної корекції незадовільного стану та емоційного здоров'я військовослужбовців методом психотерапії гумором. Визначальними в її змісті стали різні демонстрації фрагментів гумору, нормованих за часом та повторюваністю, електронними засобами (гаджетами).

Набули подальшого розвитку теоретичні уявлення про зміст емоційного здоров'я, а також дані щодо його прояву з урахуванням специфіки отоларингологічних захворюваннях військовослужбовців.

Уточнено розуміння емоційного здоров'я військовослужбовців, які мають отоларингологічні захворювання, а також зміст методів його дослідження.

Узагальнення даних щодо застосування сучасних психотерапевтичних технологій показало, що відновлення емоційного здоров'я дорослих людей з отоларингологічними захворюваннями може охоплювати різні техніки: психологічну підтримку, релаксаційні техніки, спеціальну фізичну активність та ін. Однак, ураховуючи певні ресурсні обмеження, пов'язані із перебуванням військовослужбовців у госпіталі (тривалість лікування, матеріальне забезпечення,

брак вільного часу у медперсоналу), а також вибірку досліджуваних (їх вік, військовий статус, особливості захворювань, скорочені терміни перебування на лікуванні), було обрано терапію сміхом як допоміжний засіб лікування осіб з отоларингологічними захворюваннями шляхом створення в них позитивно комфортного стану емоційного здоров'я.

За результатами дослідження можна зробити наступні висновки:

Встановлено, що проблема емоційного здоров'я є достатньо актуальною як у теоретичному, так і в практичному аспекті. Показано, що ще не сформовано загально визнаної методології його пізнання. Переважно проблема емоційного здоров'я досліджується опосередковано в межах різних підходів психічного здоров'я, психоемоційного здоров'я, ментального здоров'я та інших.

Спираючись на узагальнення основних ознак емоційного здоров'я, побудовано методику його оцінки, яка передбачає визначення 5 рівнів його прояву: позитивно комфортного, стабільно комфортного, відносно комфортного, відносно дискомфортного та негативно дискомфортного станів. Показано, що для вивчення емоційного здоров'я також можуть бути залучені поширені методики, які дозволяють певною мірою здійснювати оцінку прояву його специфічних ознак на рівні станів та властивостей особистості.

На основі отриманих емпіричних даних встановлено, що при отоларингологічних захворюваннях серед обстеженої вибірки військовослужбовців з гострою стадією захворювання вони відчували негативно дискомфортний стан (46,6%); (26,5%) відчували відносно дискомфортний стан; (15,1%) оцінювали свій стан як відносно комфортний; разом з тим, невелика частка військовослужбовців перебувала в позитивно комфортному (7,1%) або стабільно комфортному, при цьому (4,6%) були оптимістично налаштованими.

Виявлено найбільші статистично-достовірні відмінності показників у прояві емоційного здоров'я на загальній вибірці залежно від рівня його прояву, а саме – позитивно комфортного та негативно дискомфортного станів.

Установлено, що за проявом емоційного здоров'я залежно від нозології наявні також статистично-достовірні відмінності між військовими із захворюванням вуха з іншими захворюваннями, а саме – носа та горла. Такі

відмінності переважно були обумовлені у перших більш високими симптомами болю, що відображалися безнадійністю, сумом, страхом, виснаженістю та інших.

Виявлені відмінності в прояві емоційного здоров'я військовослужбовців, які мають отоларингологічні захворювання з урахуванням статі. Так, половина (50 %) жінок визначили його як дискомфортний, тоді як 25 % – відносно комфортний та 25 % – стабільно комфортний стан. У військовослужбовців-чоловіків прояв емоційного здоров'я як негативно дискомфортний фіксувався у межах 25 %, а відносно дискомфортний та відносно комфортний – у 75 %. Указана різниця між жінками та чоловіками в цьому аспекті підтверджена за критерієм Манна-Уїтні ($U=768$; $n_{ж}+n_{ч}=238$; $p<0,01$). Такі дані дозволяють вважати суб'єктивну оцінку емоційного здоров'я жінок значно кращою порівняно з чоловіками.

Спираючись на почуттєві особистісні властивості емоційного здоров'я, побудовано комплексну цілеспрямовану систему електронної соціально-психологічної корекції його незадовільного стану у військовослужбовців. Для кожного досліджуваного індивідуально було складено добірку відео з комплексів гумористичних відеосюжетів різної тематики. Побудована система розрахована на визначений регламент часу (тривалості відео 20 хв, протягом 7 днів) за допомогою електронних гаджетів.

Апробація системи терапії сміхом та на основі аналізу отриманих результатів тижневого її використання у військовослужбовців з отоларингологічними захворюваннями засвідчила певну позитивну динаміку покращання стану емоційного здоров'я. Встановлено, що в перші дні покращується лише самопочуття, але активність та настрій залишаються на попередньому рівні. На п'ятий день її використання більш вираженими стають позитивні ознаки емоційного здоров'я. Виявлено, що у 24 % досліджуваних стан емоційного здоров'я досягнув позитивно комфортного стану, на відміну від інших досліджуваних.

Після доповіді здобувача були поставлені запитання.

Доктор психологічних наук, професор С. М. Симоненко: Яка психологічна підтримка була використана вами в вашому дослідженні і чому?

Балашенко М. І.: За проведеним дослідженням сучасних психотерапевтичних технологій для відновлення емоційного здоров'я військовослужбовців, які мають отоларингологічні захворювання, передбачають різні техніки: психологічну підтримку, релаксаційні техніки, спеціальну фізичну активність та ін. Однак, маючи ресурсні обмеження, пов'язані із перебуванням осіб у госпіталі (тривалість лікування, матеріальне забезпечення, брак вільного часу у медперсоналу), а також вибірку досліджуваних (їх вік, військовий статус, особливості захворювань, скорочені терміни перебування на лікуванні), було обрано терапію сміхом як допоміжний засіб лікування для створення в них позитивно комфортного стану емоційного здоров'я.

Терапія сміхом у таких умовах належить до психологічних технік гумору та до позитивної психотерапії, що має змогу бути реалізована в певний час. Терапія сміхом виступає допоміжним методом, окрім лікування, для психологічної допомоги людям, у яких реакції на стресові події не набули хронічної форми та має мету допомогти в поверненні до нормального процесу відновлення після хвороби та травматичних подій.

Доктор психологічних наук, професор М. Й. Казанжи: Які були основні психологічні реакції військовослужбовців при отоларингологічних захворюваннях?

Балашенко М. І.: При отоларингологічних захворюваннях військовослужбовці демонстрували різноманітні психологічні реакції, такі як страх перед втратою слуху або здатності до сприйняття звуку, тривогу щодо можливості втратити здатність до мовлення, ускладнень від хвороби, що зумовлює зміни в їх загальному стані. Проблема захворювань вух, а саме «Вибухова травма – акубаротравма» – поглиблювала відчуття незахищеності та безпорадності, спричиняла депресивний настрій.

Щодо соціального життя, то у військовослужбовців виникало відчуття відчуження через неможливість повноцінно сприймати навколишнє середовище та взаємодіяти з ним, брати участь у соціальних подіях, що призводило до почуття відокремленості та ізоляції, що зокрема поглиблювало емоційні труднощі.

Кандидат психологічних наук, доцент О. Ю. Косьянова: Якими

методами Ви користувались для оцінки змін у стані емоційного здоров'я?

Балашенко М. І.: Для вивчення змін у стані емоційного здоров'я використовувалась як авторська методика «Самооцінка емоційного здоров'я», авторський опитувальник «ЛОР-симптоми» та інші методики та опитувальники: «Самооцінка емоційних станів» А. Уессмана, Д. Рікса, «САН», контроль ЧСС, температури, частоти дихання. Для виявлення психологічних якостей особистості досліджуваних було застосовано методики: «Діагностика емоційної зрілості» О. Я. Чебікіна, «Фрайбурзький особистісний опитувальник (форма В)», «Подолання важких життєвих ситуацій (SVF120)» В. Янке, Г. Ердманн, «Діагностика професійного вигорання» К. Маслач, С. Джексон в адаптації Н. Водоп'янової.

Доктор психологічних наук, професор О. П. Саннікова: В чому полягала ваша методика? Хто виступив об'єктом вашого дослідження і де проводилось саме дослідження?

Балашенко М. І.: Наша методика «Самооцінка емоційного здоров'я» засновується на суб'єктивному оцінюванні почуттєвої сфери шляхом установавлення відповідності між описовими характеристиками стану здоров'я та суб'єктивним відчуттям власного емоційного стану досліджуваного, що дозволяє категоризувати стан емоційного здоров'я людини за одним з п'яти варіантів, а також оцінити цей стан за шкалою від 5 (позитивно комфортного стану) до 1 (негативного дискомфортного стану) балу відповідно до визначеної категорії вибору.

Щодо другого питання. Об'єктом дослідження виступили військовослужбовці, які перебували на лікуванні в Одеському військово-медичному клінічному центрі (клінічному госпіталі) ДПС України з різними отоларингологічними захворюваннями.

Доктор психологічних наук, професор Ю. Б. Максименко: Які переваги, на вашу думку, є в терапії сміхом для військовослужбовців з ЛОР-захворюваннями?

Балашенко М. І.: На мою думку, терапія сміхом має свої переваги, а саме: її застосування сприяє зниженню напруженості, покращує настрій, задає оптимістичне налаштування на одужання. По-друге, створює розслаблену і

комфортну атмосферу, чим допомагає побудувати соціальне життя. По-третє, є доступним та легким заходом психотерапевтичного впливу.

ЕКСПЕРТИ

Доктор психологічних наук, професор І. І. Савенкова: обрана тема є достатньо актуальною на сучасному етапі, враховуючи воєнний стан в державі. В роботі актуальність пов'язана як з теоретичним уточненням змісту емоційного здоров'я, так і з його основними структурними компонентами та характерними ознаками. Слід зазначити, що сьогодні існують кілька близьких до нього значень здоров'я. Як от: психічне, психоемоційне, ментальне та інше. Розкриття і обґрунтування специфіки саме емоційного здоров'я як психологічного явища є важливим у дослідницькому пошуку, що торкається практичного аспекту, автор звернув увагу на ще недостатньо апробований інструмент психокорекції, що можна відносити й до арт-терапії.

Хочу зазначити, що структура роботи характеризується логічністю викладу основних позицій у розділах.

Виконане емпіричне дослідження в 3 розділі представляється на рівні аналізу результатів від певних даних до узагальнених групових з використанням сучасного статистичного інструментарію та поясненням отриманих даних. Можна констатувати, що дані достатньо науково обґрунтовані, виважені у виділенні специфіки прояву емоційного здоров'я залежно від його рівня функціонування, ознак нозологічних характеристик хвороб.

Побудована така система є складною за змістом та простою в застосуванні та у використанні. Її апробація підтвердила ефективність використання в госпітальних умовах. Зроблені висновки в цілому відповідають поставленим завданням.

До побажання по дисертаційній роботі зазначимо: у вступі бажано конкретизувати наукову новизну (цінність результатів); у висновках на с. 50 щодо характеристики структури компонентів емоційної зрілості необхідно більш чітко їх змістовно викласти; на сторінці 95, де представлені стани емоційного здоров'я, з урахуванням рівня його прояву при хворобах вуха, горла, носа було б доцільно розширити ці рівні з урахуванням специфіки тяжкості хвороби; не викликає

сумніву запропонована система психокорекції, орієнтована на покращання емоційного здоров'я, але її можна представити більш детально в додатках, чи в певних науково-методичних рекомендаціях при можливості впровадження в практику.

Таким чином, дослідження Балашенка Мирослава «Емоційне здоров'я військовослужбовців та психотерапевтичні умови його покращання в отоларингології» є завершеним, самостійним, яке пройшло апробацію в певних виданнях, представлено відповідно до чинних вимог і може бути рекомендованим для створення разової вченої ради та захисту на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, за спеціальністю 053 Психологія.

Балашенко М. І.: Дякуємо за детальний аналіз. Що торкається побажань, то ми їх приймаємо і обов'язково імплементуємо в зміст.

Доктор психологічних наук, професор Ю. Б. Максименко: дисертація, що рецензується, присвячена досить актуальній досліджуваній проблемі в психології. Враховуючи сучасний військовий стан, дослідження торкається як теоретичних, так і суто прикладних аспектів пізнання цієї теми. Важливим можна зауважити, що об'єктом були хворі, які мають захворювання вуха, горла, носа.

Робота складається з трьох розділів, які логічно взаємозв'язані між собою та доповнюють один одного. Заслуговує на увагу, що автором розроблена власна методика оцінки емоційного здоров'я, яка пройшла апробацію, крім того, до дослідження залучено комплекс інших методик з визначення ознак емоційного здоров'я. Всього обстежено більше 200 осіб, отримані результати були вивчені за допомогою сучасного комплексу статистичних методик, що дозволив дійти до різних рівнів емоційного здоров'я.

Визначені в цілому аспекті особистісні емоційні детермінанти дозволили розробити достатньо оригінальну та системну технологію, спрямовану на покращання емоційного здоров'я військовослужбовців засобами технік сміхотерапії. Запропонована система підтвердила свою ефективність. Зроблені висновки повністю відповідають змісту поставлених задач.

Що торкається побажання до дисертаційної роботи зазначимо наступне:

потрібно більш конкретно визначати предмет та завдання дослідження; певної корекції та уточнення потребує наукова новизна дослідження; розширити наукову новизну дослідження; є зауваження до якості літературного редагування тексту дисертації, оскільки в ньому простежуються стилістичні, граматичні та технічні огріхи; бажано доповнити вступ актами про впровадження результатів дослідження.

Загалом, дисертаційне дослідження Балашенка Мирослава є завершеним самостійним, автор має необхідну кількість публікацій апробації результатів. Наведені побажання не знижують загальну позитивну оцінку роботи. Дослідження виконано відповідного чинного законодавства і може бути представлено до публічного захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія.

Балашенко М. І.: Дякуємо за зауваження та побажання. Вони будуть нами враховані при підготовці остаточного варіанту дисертаційної роботи.

Науковий керівник – доктор психологічних наук, академік НАПН України, професор О. Я. Чебикін:

У процесі підготовки дисертації М. Балашенко виконав індивідуальний план наукової роботи та індивідуальний навчальний план у повному обсязі. Всі заплановані види робіт були виконані своєчасно. Здобувач плідно співпрацював з науковим керівником протягом усього терміну навчання в аспірантурі.

Дослідження впливу емоційного здоров'я при отоларингологічних захворюваннях є надзвичайно актуальним, оскільки емоції можуть впливати на імунітет та загальний стан організму.

В сучасному світі, де різноманітні захворювання стають більш поширеними, важливо розглядати їх комплексно, залучаючи не лише медичний, а й психологічний підхід. Велика увага приділяється вивченню емоційного здоров'я та його впливу на фізичний стан людини. Зокрема, дослідження взаємозв'язку між емоційним здоров'ям та отоларингологічними захворюваннями стає актуальним

завдяки ряду факторів. По-перше, існує тенденція до стресового способу життя, що може впливати на загальний стан здоров'я, зокрема на органи дихання та слуху. По-друге, психосоматичні аспекти захворювань стають предметом уваги дослідників у зв'язку з розвитком інтегративних методів лікування, що об'єднують медичний та психологічний підходи. Таким чином, вивчення психологічних аспектів отоларингологічних захворювань набуває великої важливості для розуміння та оптимізації процесів лікування. Враховуючи ці та інші позиції, була обрана така тема дисертаційного дослідження: «Емоційне здоров'я військовослужбовців та психотерапевтичні умови його покращання в отоларингології».

Робота вирізняється також логічністю викладу, чіткістю аргументації. Аналіз наукового апарату засвідчив відповідність вимогам кваліфікаційного наукового дослідження. У вступі обґрунтовано актуальність дослідження на основі аналізу доступних матеріалів та визначених суперечностей. Коректно визначено мету, об'єкт, предмет, завдання дослідження; вказано на зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, представлено інформацію про результати наукового пошуку та відомості щодо його апробації; обсяг і структуру дослідження; охарактеризовано новизну, теоретичне і практичне значення дослідження.

Дисертаційне дослідження М. Балашенка є одним із важливих у вітчизняній психологічній науці, оскільки цілісно розкриває можливості використання системи соціально-психологічного супроводу терапії сміхом для покращання стану емоційного здоров'я в умовах лікування військовослужбовців, що характеризується її специфічною інформаційною насиченістю та вагомими практичними даними. Загалом, здобувачеві вдалося вирішити всі завдання, поставлені в роботі. Висновки дисертації підтверджені відповідними аргументами та, безумовно, мають право на практичне застосування. У той самий час, варто висловити й деякі міркування, зауваження та побажання щодо дисертаційної роботи.

У роботі загалом достатньою мірою представлено науково-методичні рекомендації до психологічної підготовки спеціалістів різних допоміжних

професій, зокрема практичних психологів. Важливо також на майбутнє більш детально вивчити: а) вплив системи терапії сміхом на розвиток та активізацію внутрішнього творчого потенціалу особистості як засобу зцілення на всіх рівнях – фізичному, емоційному та когнітивному, що спрямовує особистість на духовне зростання; б) комунікативний аспект сміху як основи неконфліктного спілкування; в) систему соціально-психологічного супроводу терапії сміхом як метод психотерапевтичної роботи з іншими психоемоційними порушеннями, зокрема з посттравматичним стресовим розладом.

Основні результати дослідження доповідались на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях: VII International research & training conference 'Public health – social, educational and psychological dimensions (м. Люблін, 17 липня 2021 року), VI науково-методичному міжнародному Круглому столі «Світова самоізоляція як можливість переосмислення» (м. Одеса, 8 червня 2021 року), міжнародній міжгалузевій конференції «Конструктивна рефлексія конфронтації і кооперації: Психологічні ризики і ресурси війни» (м. Київ, 25 квітня 2023 року).

Результати дослідження представлено в 8 публікаціях: 3 статті, що опубліковано в наукових фахових виданнях України, 2 – в інших виданнях, 3 – матеріали конференцій.

Дисертаційна робота М. Балашенка «Емоційне здоров'я військовослужбовців та психотерапевтичні умови його покращання в отоларингології» на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, за спеціальністю 053 Психологія за актуальністю, науково-теоретичним рівнем, новизною постановки та розв'язанням проблем, практичним значенням відповідає Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії від 12 січня 2022 р. № 44 та Вимогам до оформлення дисертації від 12.01.2017 № 40 (зі змінами від 06 березня 2019 року).

У дискусії взяли участь:

Доктор психологічних наук, професор С. В. Ситнік: Актуальність теми

дослідження Балашенка М. І. не викликає сумнівів, тому можна сказати, що це є оригінальне дослідження в межах нашої наукової школи, де вперше пропонується концептуальна модель дослідження специфіки прояву емоційного здоров'я військовослужбовців з отоларингологічними захворюваннями. Підтримує та рекомендує до захисту на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, за спеціальністю 053 Психологія.

Доктор психологічних наук, професор А. В. Массанов: дисертаційна робота «Емоційне здоров'я військовослужбовців та психотерапевтичні умови його покращання в отоларингології» є достатньо актуальною. Розроблена експериментальна система терапії сміхом сприяє покращанню фізіологічних показників і загального самопочуття, стимулює пошук ресурсів для поліпшення стану здоров'я та позитивно впливає на загальний терапевтичний ефект. Дисертаційна робота виконана якісно і рекомендується до захисту на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, за спеціальністю 053 Психологія.

Доктор психологічних наук, професор О. І. Санніков: дисертаційне дослідження «Емоційне здоров'я військовослужбовців та психотерапевтичні умови його покращання в отоларингології», яке ми сьогодні розглядаємо, з моєї точки зору є завершеним та актуальним. Представлені в ньому емпіричні дані та результати з розробки та апробації заслуговують позитивної оцінки. Виходячи зі змісту роботи, вона є завершеною та її можна рекомендувати до захисту на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, за спеціальністю 053 Психологія.

Ухвалили: На підставі обговорення дисертаційного дослідження Балашенка Мирослава Івановича на тему: «Емоційне здоров'я військовослужбовців та психотерапевтичні умови його покращання в отоларингології» кафедрою загальної та диференціальної психології ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» затвердити **висновок:**

Дисертаційна робота Балашенка М. І. на тему: «Емоційне здоров'я військовослужбовців та психотерапевтичні умови його покращання в

отоларингології» є самостійним завершеним теоретико-емпіричним дослідженням.

Актуальність За останні роки у світі відбулися події, що завдали масштабних наслідків для всіх жителів планети, пандемія, а для українців – питання воєнного стану, що призвели до переміни в соціальному, економічному та професійному житті. У зв'язку зі стрімкими змінами в інформаційному, суспільно-політичному та економічному житті та ситуацій, до яких призвела пандемія та воєнний стан, спостерігаються зміни й у сфері міжособистісних відносин, та переміна в поведінці людей, а саме – відсторонення від інших, прояви егоїзму.

Дослідження впливу емоційного здоров'я при отоларингологічних захворюваннях є надзвичайно актуальним, оскільки емоції можуть впливати на імунітет та загальний стан організму.

У сучасному світі, де різноманітні захворювання стають більш поширеними, важливо розглядати їх комплексно, залучаючи не лише медичний, а й психологічний підхід. Велика увага приділяється вивченню емоційного здоров'я та його впливу на фізичний стан людини. Зокрема, дослідження взаємозв'язку між емоційним здоров'ям та отоларингологічними захворюваннями стає актуальним завдяки ряду факторів.

По-перше, існує тенденція, що зростає, до стресового способу життя, що може впливати на загальний стан здоров'я, зокрема на органи дихання та слуху. По-друге, психосоматичні аспекти захворювань стають предметом уваги дослідників у зв'язку з розвитком інтегративних методів лікування, які об'єднують медичний та психологічний підходи. Таким чином, вивчення психологічних аспектів отоларингологічних захворювань набуває великої важливості для розуміння та оптимізації процесів лікування.

Розуміння взаємозв'язку між емоціями та отоларингологічними захворюваннями дозволить розробляти більш ефективні стратегії лікування та попередження. Одним з найбільш перспективних напрямків сучасної медицини є інтеграція психотерапії в комплексне лікування отоларингологічних розладів. Традиційні медичні підходи обмежувалися фармакотерапією та хірургічним

втручанням без уваги до психічного стану пацієнта. Однак, зростає визнання того, що фізичне і психічне здоров'я взаємопов'язані, що призводить до необхідності розробки й упровадження комплексних програм лікування.

Взаємозв'язок між емоціями та отоларингологічними захворюваннями є складним і багатогранним питанням, при цьому вивчення цього взаємозв'язку важливе для повного розуміння факторів, що впливають на здоров'я. Використання психосоматичних підходів та сучасних методів дослідження може відкрити нові можливості для лікування та профілактики та покращання як фізичного, так і психологічного комфорту, та вдосконалення якості життя.

Дисертаційне дослідження реалізується в межах наукової теми кафедри теорії та методики практичної психології «Психологічні особливості регуляції діяльності особистості, що розвивається» (номер держреєстрації № 0118U000037), що входить до тематичного плану науково-дослідної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Тему дисертації затверджено Вченою радою «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол від 25.10.2020 року № 3).

Автор досліджував особливості прояву емоційного здоров'я військовослужбовців та соціально-психологічні умови його покращання психотерапією сміхом з використанням електронних гаджетів.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що: Вперше побудовано концептуальну модель дослідження специфіки прояву емоційного здоров'я військовослужбовців з отоларингологічними захворюваннями, яка дозволяє його оцінити на рівні: абсолютного емоційного комфорту, відчуття емоційного комфорту, відчуття відносного емоційного комфорту, відчуття відносного емоційного дискомфорту, відчуття дискомфорту стану; враховувати специфіку захворювання, його локалізацію та особистісний ресурс, а також соціальні умови лікування.

Ключовими її компонентами слугували:

– методи оцінки емоційного стану, що характеризують його від позитивно комфортного до негативно дискомфортного.

– специфічні відмінності прояву емоційного здоров'я на різних етапах лікування та залежно від локалізації, де ключовими ознаками були зовнішні та внутрішні дані показників, що характеризують цей процес.

– побудовано та апробовано комплексну цілеспрямовану систему електронної психосоціальної корекції незадовільного стану та емоційного здоров'я військовослужбовців методом психотерапії гумором. Визначальними в її змісті стали різні демонстрації фрагментів гумору, нормованих за часом та повторюваністю, електронними засобами (гаджетами).

Отримали подальший розвиток теоретичні уявлення про зміст емоційного здоров'я, а також дані щодо його прояву з урахуванням специфіки отоларингологічних захворювань військовослужбовців.

Уточнено розуміння емоційного здоров'я військовослужбовців, які мають отоларингологічні захворювання, а також зміст методів його дослідження.

Узагальнення даних щодо застосування сучасних психотерапевтичних технологій показало, що відновлення емоційного здоров'я дорослих людей з отоларингологічними захворюваннями може охоплювати різні техніки: психологічну підтримку, релаксаційні техніки, спеціальну фізичну активність та ін. Однак, ураховуючи певні ресурсні обмеження, пов'язані із перебуванням осіб у госпіталі (тривалість лікування, матеріальне забезпечення, брак вільного часу у медперсоналу), а також вибірку досліджуваних (їх вік, військовий статус, особливості захворювань, скорочені терміни перебування на лікуванні), було обрано терапію сміхом як допоміжний засіб лікування осіб з отоларингологічними захворюваннями шляхом створення в них позитивно комфортного стану емоційного здоров'я.

Наукове та практичне значення роботи. Розроблено експериментальну систему терапії сміхом, яка є ефективним методом для створення позитивно комфортного стану емоційного здоров'я військовослужбовців з обмеженими ресурсами в госпітальних умовах. Ця система сприяє покращанню фізіологічних показників і загального самопочуття, стимулює пошук ресурсів для поліпшення стану здоров'я та позитивно впливає на загальний терапевтичний ефект. Основні методичні положення системи відповідають принципам адекватності

культурному, соціальному, віковому, статусному, ситуаційному та індивідуальному контексту, системної дії на особистість, дотримання етичних норм, гнучкості та адаптивності.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій в дисертації забезпечувалась теоретико-методологічними позиціями основних вихідних даних дослідження, що відповідають поставленій меті та завданням дослідження, а також підбраного психодіагностичного інструментарію, об'єктивним даним кількісного та якісного аналізу фактів і залежностей дослідження з використанням методів математичної статистики, змістовним аналізом на репрезентативній вибірці.

Повнота викладення матеріалів в публікаціях та особистий внесок у них автора

Результати дослідження представлено в 8 публікаціях: 3 статті, які опубліковано в наукових фахових виданнях України, 2 – в інших виданнях, 3 матеріали конференцій.

Статті у наукових фахових виданнях України:

1) Балащенко М.І. Вплив емоційного здоров'я на захворювання ЛОР-органів. *Науковий журнал «Габітус»*. 2022. № 41. С. 110-113.

DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-5208>

URL: <http://habitus.od.ua/journals/2022/41-2022/18.pdf>

2) Балащенко М., Чебикін О. Стан емоційного здоров'я на різних етапах лікування ЛОР-захворювань та психологічні умови його оптимізації. *Наука і освіта*. 2023. № 1. С. 35-42.

DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2023-1-6>

URL: <https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/en/articles/2023-1-doc/2023-1-6-en>

3) Балащенко М., Чебикін О. Про можливість використання методики самооцінки емоційного здоров'я. *Наука і освіта*. 2023. № 3. С. 36-44.

DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2023-3-5>

URL: <https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/articles/2023-3-doc/2023-3-5>

у наукових періодичних виданнях інших держав:

4) Балашенко М. І. Психоемоційне здоров'я в контексті психоемоційних розладів при захворюваннях ЛОР-органів і теоретико-методичні підходи до їх вивчення та оцінки. *European Journal of Education and Applied Psychology*. 2021. № 1-2. С. 14-17.

DOI: <https://doi.org/10.29013/EJEAP-21-1.2-14-18>

у наукових виданнях, що включені до наукометричної бази даних *Web of Science* та додатково відображають наукові результати дисертації:

5) Kisse, A.I., Hotynian, V.V., Balashenko, I.V., Balashenko, M.I., & Nachev, A.P. (2022). On the possibility of non-standard measurement of personality value orientations. *Amazonia Investiga*, 11(50), 27-35.

DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2022.50.02.3>

URL: <https://amazoniainvestiga.info/check/50/3-27-35.pdf>

тези доповідей, круглих столів, методичних семінарів:

6) Балашенко М. І. Емоційне здоров'я при патології ЛОР органів. VII *International research & training conference 'Public health – social, educational and psychological dimensions'* (July 17, 2021). Lublin, Poland. P. 31-33.

URL: https://drive.google.com/file/d/1dCN-FtjgC-uuyOrLLYusU3WuvD1LqgGG/view?usp=share_link

7) Балашенко М. І. Емоційне здоров'я в умовах пандемії «COVID-19». *Світова самоізоляція як можливість переосмислення*. Матеріали VI науково-методичного міжнародного Круглого столу (8 червня 2021 р.). Одеса (Україна), Бенгбу (Китай): ОНПУ, 2021. С. 9-14.

URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/12464/1/Balashenko%202021.pdf>

8) Балашенко М. І. Терапія сміхом при лікуванні ЛОР-захворювань. *Міжнародна міжгалузєва конференція «Конструктивна рефлексія конфронтації і кооперації: Психологічні ризики і ресурси війни»* (Київ, 25 квітня 2023 р.). С. 66-68.

DOI <https://doi.org/10.59416/RQEI4152>

URL: https://iris-psy.org.ua/publ/CR23/CR23_015.pdf

Особистий внесок полягає в обґрунтуванні предмета дослідження, формулювання теоретичних передумов, що торкається пізнання природи сміху, визначення методів його дослідження, організації принципів побудови тренінгової системи сміхотерапії у профілактиці та корекції різних стресових станів та визначення її ефективного використання в формуючому експерименті, апробації та впровадженні в практичну діяльність, побудові варіативності психотерапевтичної моделі як інструмента для подолання стресового напруження. У публікації, виконаній у співавторстві, автору належить формулювання мети, побудова методів дослідження, визначення теоретичних підходів до змісту емоційного здоров'я, побудові та апробації системи сміхотерапії в подоланні стресових станів в осіб з воєнним досвідом, узагальнення теоретико-методичних даних та формулювання висновків.

Апробація та впровадження результатів дослідження. Основні результати дослідження доповідались на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях: VII International research & training conference 'Public health – social, educational and psychological dimensions (м. Люблін, 17 липня 2021 року), VI науково-методичний міжнародний Круглий стіл «Світова самоізоляція як можливість переосмислення» (м. Одеса, 8 червня 2021 року), Міжнародна міжгалузєва конференція «Конструктивна рефлексія конфронтації і кооперації: Психологічні ризики і ресурси війни» (м. Київ, 25 квітня 2023 року).

Основні результати дослідження впроваджено у комплексному лікуванні та реабілітації військовослужбовців у ВМКЦ ДПСУ м. Одеса, як компонент комплексного лікування та реабілітації військовослужбовців у клінічному санаторії «Аркадія» ДПСУ м. Одеса.

Дисертаційна робота Балашенка М.І. на тему: «Емоційне здоров'я військовослужбовців та психотерапевтичні умови його покращання в отоларингології» відповідає Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії від 12 січня 2022 р. № 44 та Вимогам до оформлення дисертації від 12.01.2017 р. № 40 (зі змінами від 06 березня 2019 року) і може бути рекомендована до захисту на здобуття

ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, за спеціальністю 053 Психологія.

Результати голосування:

Результати проведеного голосування щодо рішення рекомендувати роботу М. І. Балашенка до подачі до спеціалізованої вченої ради з захисту дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, за спеціальністю 053 Психологія: «за» – 19, «проти» – немає, «утримався» – немає. Рішення прийнято одногосно.

Резензенти:

Доктор психологічних наук, професор

Ірина САВЕНКОВА

Доктор психологічних наук, професор

Юрій МАКСИМЕНКО

Кандидат психологічних наук, доцент

Олена КОСЬЯНОВА

Головуючій на засіданні:

Доктор психологічних наук, професор

Марія КАЗАНЖИ

